

Božidar Debenjak

NAUK O JEZUSU V KORANU

1

Sveta knjiga islama, *Koran*, je, kot je znano, zapis videnj preroka Mohameda. Prerok, s polnim imenom Abdul Kasim Muhammad Ibn Abd Allah, se je rodil okoli leta 570 v Meki, umrl pa v Medini 8. junija 632. O njegovem življenju pred umikom v Medino septembra 622 (hedžra) je malo trdnih podatkov. Ve se, da je pripadal gornjemu sloju Kurejšev iz plemena Hašimitov, ki je vladalo v Meki, in da se je 25-leten oženil s Hadidžo, s katero je imel hčer Fatimo. Svet, v katerem je živel, je bila Arabija, dežele zunaj oblasti Bizanca, v katerih so poleg mnogobožcev živele vplivne skupine različnih vej judovstva ter zgodnjih kristjanov, zlasti zastopnikov tistih orientacij, ki so se umaknile izpod bizantinske oblasti. To pisanost monoteističnih verskih skupin si prav lahko predstavljamo, če vemo, kakšne verske čistke so se dogajale pod bizantinsko oblastjo. Te skupine so imele tudi evangelije, apostolska dela, apokalipse in pisma, torej svete spise, ki so se včasih precej razlikovali od kanoniziranih. Med skupinami, ki so tu živele naprej, so bile za našo temo pomembne zlasti skupine judeokristjanov. V srečevanju s temi skupinami se je stopnjevalo tudi Mohamedovo zanimanje za verska vprašanja, in ko je bil star okoli 40 let, torej nekako leta 608, so se začela zgoščati tudi njegova videnja v religiozna razodetja. Začutil je svojo poklicanost za Božjega odposlanca in učitelja vere. V Meki pa se je znašel v manjšini, in po Hadidžini smrti je poiskal nove možnosti za delovanje v Medini. Skupina njegovih privrženec, ki je skupaj z njim prišla iz Meke, in pa njegovi privrženci iz Medine so skupaj začeli osvajati Arabijo in po mnogih bitkah so leta 630 osvojili Meko ter opravili tam na svetem območju romarski kult (hadž). Mohamed je bil priznan za zadnjega preroka (prvi je bil

Adam, vmes Abraham, četrti veliki prerok Jezus, peti in poslednji Mohamed). Mohamedova videnja iz let 608 do 632, v katerih mu Božje besede narekuje angel Gabriel, so zbrana v *Koranu*, in sicer je vsaka sura eno videnje. Nekatere sure so nastale v Meki, nekatere v Medini. Ime *Koran* pomeni »branje«, torej »knjiga«. Enaindvajset let po prerokovi smrti je kalif Otman imenoval komisijo, ki je zapisana videnja uredila in redigirala, in sicer tako, da je vseh 114 sur razporedila po dolžini: daljše na začetek, krajše na konec. Variante branja so izločili in uničili. Nastanek kanona je tu hiter in organiziran od oblasti.

Če za primerjavo vzamemo nastajanje krščanskega kanona, vidimo, da nastopi oblast šele dokaj pozno (od Konstantina in koncila v Nikaji 325 dalje), prej in potem pa je še mnogo diskusij, seznam svetih knjig se širi in oži, redakcija poteka skozi stoletja, v času rimskega škofa Gelazija (pontifikat v letih 492–496) nastane *Decretum Gelasianum*, ki navaja seznam 60 nepriznanih, torej apokrifnih spisov, določena omahovanja pa segajo celo še čez Mohamedov čas, tako denimo carigrajski patriarh Nikephoros (vladal 806–818) šteje *Apokalipso* enako kot *Evangelij po Hebrejcih* med nekanonizirane spise. Kar rešuje verski in civilni poglavar, kalif, na kratko s komisijo, to se v krščanskem svetu v dvoigri cerkvenih in državnih oblastnikov ter ob upoštevanju lokalnih tradicij rešuje stoletja, mnogo tistega, kar se v rimskem imperiju in potem pod Bizancem zatre, pa živi naprej kot verske diaspore na Orientu in v Egiptu.

Za našo temo, torej navzočnost in podobo krščanstva v *Koranu*, je bistveno, da Mohamed v principu sprejema štiri velike preroke predhodnike, med njimi skupnega praočaka Judov in Arabcev, Abrahama, ter Jezusa. Tako imamo tri stopnje abrahamitskih religij, torej islama: nižja po Abrahamu, višja po Jezusu, sklepna visoka po Mohamedu.

Ta razvrstitev je plod prerokovih razpravljanj s tamkajšnjimi Judi in kristjani ter seznanjanja z njihovimi svetimi spisi. Obenem pa je v tem ravno zaradi redakcijskega očiščenja *Korana* zabeležena neka časovna točka srečanja s krščanstvom.

Na enem od prejšnjih večerov smo govorili o krščanskih apokrifih. Teh apokrifov je bilo blizu sto, med njimi do dvajset evangelijev. Začetek kanoničnega *Evangelija po Luki* je zelo zgovoren: »Potem ko so pač že mnogi poskušali urediti poročilo o dogodkih, ki so se zgodili med nami, kakor so nam jih izročili tisti, ki so bili od začetka očitvidci in služabniki besede, sem sklenil tudi jaz, ko sem vse od začetka natančno poizvedel, tebi, nadvse odlični Teofil, vse po vrsti popisati, da spoznaš zanesljivost naukov, o katerih si bil poučen.« Kar so »že mnogi poskušali urediti«, so viri, iz katerih črpa pisec tega evangelija. V teh poročilih se najde mnogo stvari, ki jih pisec tega kanoničnega evangelija molče izloči, druge pa sprejme. Dva od njegovih virov je uporabljal tudi pisec *Evangelija po Mateju*: zbirko Jezusovih izrekov in prilik, ki jo filologi označujejo s Q (po nemški besedi Quelle, »vir«), in pa praobliko *Evangelija po Marku*. Ima pa še druge vire, iz enega povzema zgodbo o Marijini in Elizabetini hkratni nosečnosti; njeno vzporednico bomo srečali v *Koranu*.

Vsebinski nabor apokrifnih evangelijev je obilen: tu so evangeliji o Marijinem otroštvu, evangeliji Jezusovega otroštva (med njimi tudi tisti, ki ga konec drugega stoletja zavrača Irenej, o otroku Jezusu, ki da je že delal čudeže in gnetel živali iz glin, ki so potem oživele), tu so gnostični evangeliji. Krščanska teologija, ki jo vsebujejo spisi, kakršni se uporabljajo v tedanji Arabiji, je prvotna, tista, preden se je krščanska teologija intelektualizirala in prevzela način helenističnega razglabljanja. Zato v njej ni sofisticirane kristologije z njenimi spori o Kristusovi božji in pa človeški naravi, ni razglabljanj o treh osebah ali podstatih v enem Bogu in vsega tistega, o čemer sta se prepirali aleksandrijska in antiohijska teologija, sklepe cerkvenih zborov o takih vprašanjih pa je potrjeval cesar. Ne, kristjani v diaspori v Arabiji in drugod vzhodno od imperija so bili bližje prvotnemu pojmovanju. V imperiju so se tem skupinam, ki so združevale tradicijo judovstva in Jezusov nauk, učeni teologi posmehovali in jih preganjali, saj je obveljalo, da so Judje nasprotniki, judovstvo in krščanstvo pa nezdržljiva; zato so se judeokristjani umaknili v prostranstva Sirije, Jordanije in Arabi-

je; kakor piše Hans Küng, je bila tudi prvotna etiopska Cerkev judeokrščanska.¹

Judeokristjani so prakticirali verske običaje po judovski Postavi, med njimi obrezovanje in predpise o prehrani, in ti običaji so potem postali obvezni še za tretjo, novo religijo, islam.

Iz antičnih avtorjev vemo, da so judeokristjani imeli vsaj tri evangelije, drugačne od kanoničnih: *Evangelij po Hebrejcih*, *Evangelij po Nazorejcih*, *Evangelij po ebionitih*. Ta tretji je bil podoben *Evangeliju po Mateju*, a brez prologa o detinstvu, in je Jezusovo Božje sinovstvo razlagal s tem, da se je ob krstu nanj spustil Sveti Duh, torej z adopcijo. Irenej poroča o njem² takole: ebioniti imajo le evangelij po Mateju, ki pa ni enak našemu, in zanikajo deviško rojstvo Jezusa; zavračajo Pavla kot odpadnika od Postave.

Irenej poroča tudi o apokrifnem *Evangeliju po Tomažu* (imenovanem Filozof ali Izraelit ali Izmaelit),³ ki ima v Gelazijevem seznamu apokrifov⁴ številko 3 in oznako: »evangelij pod imenom Tomaža, ki ga uporabljajo manihejci, je apokrifen«. V njem dela čudeže že otrok Jezus od svojega petega leta naprej: iz gline zgnete ptičke, ki potem oživijo, in podobno.

Poleg teh evangelijev je moral tam obstajati še *Evangelij po Barnabi*, ki ga najdemo v Gelazijevem seznamu apokrifov pod številko sedem: »Evangelij pod imenom Barnabe je apokrifen.« Ali iz njega izvira zgodba o Marijinem detinstvu, ki spominja deloma na apokrifni Jakobov protoevangelij, deloma na prvo poglavje *Evangelija po Luki*, je težko reči.

- 1 »V Etiopiji je bila, kot se zdi, uradnemu monofizitskemu krščanstvu za podlago neka prejšnja judeokrščanska paradigma, kot sem lahko opazoval ob nekem obisku v Adis Abebi ob prazniku epifanije: čaščenje Mojzesove skrinje zaveze (tabot); semitski liturgični jezik; duhovniki, ki so prepevali psalme in plesali ob spremljavi bobnov in trobent; poleg krsta obrezovanje, poleg nedelje sabat; in končno posebni predpisi za post in prehrano (prepoved svinjine).« (Hans Küng, *Das Christentum*, München-Zürich 2007, str. 197.)
- 2 adv. haer. 1, 26, 2; 3, 11, 7; 3, 21, 1; 5, 1, 3.
- 3 adv. haer. 1, 13, 1; da je razširjen pri gnostikih adv. haer. 1, 20, 1. Ta *Evangelij po Tomažu* (Izraelitu) nima zveze s koptskim (in v fragmentih grškim) *Evangelijem po Tomažu* (Dvojčku).
- 4 Apocriphi del Nuovo Testamento; a cura di Luigi Moraldi. Editori Associati, Trento 1988, p. 18.

Evangelij po Tomažu Izraelitu/Izmaelitu nas pripelje na zanimivo sled: oznaka Izraelit pomeni, da gre za judeokristjana, oznaka Izmaelit pa, da pripada tisti judeokrščanski skupnosti, ki je videla svojo legitimnost v tem, da izvira od Abrahamovega sina s Hagaro, Izmaela. O judeokrščanski skupnosti Izmaelitov ali Hagarenov poroča bizantinski zgodovinar Sozomenos v svoji Zgodovini Cerkve, nastali v letih 439–450.⁵ To je posebej pomenljivo, saj se na izvor od Izmaela sklicujejo Arabci. V *Genezi* preberemo, da je Abraham svojo posest potem prepustil izključno Izaku; sin Izmael je praočak plemen »vzhodno od Egipta proti Asiriji« (1 Mz 25:18); potomce s Keturo pa je obdaril in »poslal proti vzhodu na Jutrovo« (1 Mz 25:6). Ti Izmaeliti ali Hagareni so torej najbrž kristjani judeokrščanske smeri, a nejudovskega semitskega porekla, torej po današnjem razumevanju Arabci. Zanimivo je, da Valvasor navaja, da je bil rimski cesar Filip Arabec (Philippus Arabs, vojaški cesar, vladal 244–249) naklonjen krščanstvu,⁶ in da nekateri trdijo celo to, da je njegov nasprotnik in naslednik cesar Decij prav zaradi tega preganjal kristjane. Karkoli si že mislimo o tem, da naj bi bil ta sin arabskega šejka, rojen okoli leta 204, kristjan, ki ga je za vero pridobil Origenes (185–253/254), ta domneva sloni na dejanstvu, da je krščanstvo zelo zgodaj prodrlo v Arabijo.

- 5 Küng, navedeno delo, str. 140. Sozomenos Scholastikos (kar pomeni Odvetnik) tu popisuje cerkveno zgodovino nekako od leta 324 do 422. Med svojimi viri ga navaja tudi Valvasor. Za zgodbo o Hagari in Izmaelu prim. 1 Mz 16; 21:8–21; 25:12–18.
- 6 Slava vojvodine Kranjske, četrti zvezek, XIV. knjiga, VIII. poglavje, str. 147–148: »... postal naj bi bil tudi kristjan, kot potrjujejo Vincentius Lirinensis, Eusebius, Cassiodorus in Paulus Diaconus, in naj bi ga v krščanski veri podučil Origenes (pač pa trdijo drugi mlajši pisci, da je bila ta slava pridržana Konstantinu Velikemu), vendar pa ga je Bog obsodil na prav isto, kar je zaradi njega doletelo Gordianum [...], kolikor je res bil kristjan in bil umorjen zaradi vere. Zakaj verjame se, da je v Italiji in v sosednjih deželah, zlasti pa v Panoniji in v Noriku [...], ker ga je to veselilo, izdal marsikateri dekret v dobro krščanski cerkvi in dal tu in tam postaviti več božjih hiš. To pa mu je njegov feldmaršal, rimski župan Decius, ki je bil zagnan v svojem poganskem praznoverju, silno zameril in postal silovito ogorčen nad njim. Močno ga je bodlo v oči, kako služba bogovom [...] upada, krščansko čaščenje Boga pa se čedalje bolj uveljavlja in prihaja v navado, pri tem pa ga gojita in krepita tako mladi kot stari cesar. [...] In tako je Decius, ker je cesar Philippus vzel krščanstvo v protekcijo in ga pospeševal, prisluhnil upornemu vojaštvu, ko mu je to ponudilo cesarstvo, in poslal celo krdelo zavrtnih morilcev, ki so Filipa napadli pri Ravenni, [...] in mu razklali glavo prav do zob.«

3

Po tem uvodu si lažje predstavljamo, v kakšnem svetu je deloval Mohamed in imel svoja videnja, ki jih vsebujejo sure *Korana*. V mestu Medina so živela tudi judovska plemena in močna judeokrščanska skupina. Z njimi je bil Mohamed v dialogu; z Judi je prišel v oster konflikt, ki se je končal z njihovim izgonom iz Medine; judeokristjani so bili bolj odprti za dialog, en del se mu je očitno pridružil. Značilno je, da je imel zadnji od krščanskih cerkvenih očetov, Janez iz Damaska, islam za »krščansko herezijo«;⁷ če to pozitivno obrnemo, smo opozorjeni na duhovno bližino obeh religij.

4

Koran priznava judovstvu in krščanstvu, da temeljita na veri v istega Boga kakor islam; to je jasno povedano večkrat, podlaga je navedena v suri 29, dialog pa poteka v več surah:

Sura 29:

⁴⁶S sledniki Knjige razpravljajte karseda vljudno, razen z nepravilnimi med njimi. Recite: »Verujemo v to, kar se razodeva nam, in v tisto, kar je bilo razodeto vam. Naš Bog in vaš Bog sta eden in isti, mi se mu pokoravamo.«

Sura 2:

⁸⁷Mojzesu smo predali Knjigo in potem po vrsti pošiljali poslance. Jezusu, Marijinemu sinu, smo podelili jasna znamenja in ga okrepili s Svetim duhom ...

¹³⁵Pravijo: »Bodite judje ali kristjani in na pravi poti boste!« Reci: »Ne, mi smo Abrahamove vere. On je pravilno veroval, ni bil eden od mnogobožcev.«

¹⁴⁰Ali trdite, da so bili Abraham, Izmael, Izak, Jakob in njihovi vnuki judje ali kristjani?...

Sura 6:

⁸⁴Abrahamu smo naklonili Izaka in Jakoba. Oba smo usmerili na pravo pot, tako kot še pred njima Noeta in od njegovih potomcev

7 Küng, navedeno delo, str. 142.

Davida in Salomona, Joba in Jožefa, Mojzesa in Arona – tako nagrajujemo dobrodelnike –

⁸⁵in Zaharijo in Janeza Krstnika, Jezusa in Elija – vsi ti so bili dobri.

Sura 9:

¹¹¹Gospod je kupil od vernikov njihova življenja in njihovo imetje v zameno za raj, ki jim ga je pripravil. Bojevali se bodo na Gospodovi poti, ubijali in bili ubiti! On jim je to resnično obljubil v Postavi, Evangeliju in Koranu – in kdo dosledneje izpolni obljubo kot Gospod? Veselite se kupčije, sklenjene z njim, zakaj to je velik uspeh!

Sura 42:

¹³Predpisuje vam isto vero kakor Noetu in isto, kot jo razodevamo tebi. Tu so vse zapovedi Abrahamu, Mojzesu in Jezusu: »Izpovedujte pravo vero in ne razhajajte se!« Mnogobožcem se je težko odzvati tvojemu klicu. Gospod odbere za svojo vero, kogar sam hoče; vanjo usmeri človeka, ki se iskreno obrne nanj.

¹⁴Oni pa so se iz zavisti razšli, potem ko so že prejeli znanje. Če Gospodova beseda ne bi že davno napovedala sodnega dne, bi bili pogubljeni. Njihovi nasledniki, ki so prejeli nasledstvo Knjige, močno dvomijo vanjo.

¹⁵Zato pozivaj! Bodi vztrajen, kakor ti je zapovedano. Ne oziraj se na njihove zahteve in reci: »Verujem v vse Knjige, ki jih je Gospod razodel. Ukazano mi je, naj vam pravično sodim. Gospod je naš in vaš Gospodar. Nam naša, njim pa njihova dela! Ni potrebe, da bi drug drugega prepričevali. Gospod nas bo vse zbral in vsi se bodo vrnili k njemu.«

5

Najprej pa si poglejmo, česa islam nikakor ne sprejema.

Kot strogo monoteistična religija ne more sprejeti kakšnega nauka o Sveti Trojici. Bog, torej Alah, je en sam, tako kot v prvi zapovedi dekaloga. Grškega in latinskega krščanstva, kolikor temelji na enosti treh oseb v Bogu, potemtakem ne akceptira. Predhelenistične oblike krščanstva te ovire nimajo, zato lahko z njimi najde skupni jezik.

Sura 4:

¹⁷¹[...] Ne govorite: »Bog je trojstvo.« Boljše bo za vas, če nehatе tako govoriti. Gospod je edini Bog – naj bo slavljen!

Sura 5:

⁷²Neverniki so tisti, ki govore: »Bog je Mesija, Marijin sin!« Toda Mesija je govoril: »O, sinovi Izraelovi, častite Boga, mojega in vašega Gospodarja! Človeku, ki ima koga za Bogu enakega, bo On prepovedal vstop v raj; prebival bo v peklju. Nihče ne bo pomagal nevernikom!«

⁷³Neverniki so tisti, ki govore: »Gospod je eden od trojice!« Bog je le en sam! Če ne bodo prenehali s takšnim govorjenjem, bo neznosno trpljenje resnično doseglo vsakogar med njimi, ki bo ostal nevernik.

⁷⁴Zakaj se ne pokesajo pred Bogom in ga ne prosijo odpuščanja? On odpušča grehe in je milosten!

Sura 23:

⁹¹Gospod ni spočel sina in razen njega ni drugega boga! Če bi bilo drugače, bi vsak bog počenjal, kar bi hotel, s tem, kar je ustvaril; eden z drugim bi tekmovali! Slava Gospodu, ki je vzvišen nad njihovim govorjenjem,

⁹²ki pozna vidni in nevidni svet. On je vzvišen nad vsemi, ki jih imajo za njemu enake. –

To je temeljni razlog, da Mohamed ne sprejema nauka, da bi bil Jezus Božji sin. O tem izrecno govori še na več drugih mestih v *Koranu*:

Sura 9:

³⁰Judje govorijo: »Ezra je Božji sin,« kristjani pa pravijo: »Mesija je Božji sin.« To so njihove besede iz njihovih ust, podobne besedam prejšnjih nevernikov. Vrag naj jih vzame, sprevržence!

³¹Poleg edinega Boga imajo za bogove svoje duhovnike in menihe in Mesijo, sina Marijinega. Zapovedano pa jim je klanjati se samo Gospodu. Razen njega ni drugega boga! On je vzvišen nad vsemi, ki jih imajo ljudje za njemu enake.

Sura 10:

⁶⁸Oni govorijo: »Bog je spočel sina.« Naj bo hvaljen! Od nikogar ni odvisen! V nebesih in na zemlji je vse njegovo! Za svoje besede nimate nobenega dokaza! Zakaj govorite o Bogu, česar ne veste?

Sura 17:

¹¹¹In reci: »Slava Gospodu, ki ni nikdar spočel otroka. V oblasti nima tekmecev, zaradi šibkosti ne potrebuje zaščitnikov. Hvali ga in slavi!«

Sura 19:

⁸⁸Tako govorijo: »Usmiljeni je spočel otroka!«

⁸⁹Vaše besede so zares odvratne!

⁹⁰Skoraj se je odprlo nebo, skoraj se je odprla zemlja in skoraj so se gore zdrobile,

⁹¹ker Usmiljenemu pripisujejo otroka.

⁹²Nepredstavljivo je, da bi imel Usmiljeni otroka!

Sura 39:

⁴Če bi Gospod hotel otroka, bi po svoji volji izbral med svojimi stvaritvami. Bog naj bo hvaljen! On je Edini, Vsemogočni!

6

Kristus (Christos) je grška oznaka, ki ustreza semitski oznaki Mesija (mašijah), in zato je tu Jezus tituliran kot »Jezus, Marijin sin« (sura 2:87, 5:46.110.112.114.116, 19:34, 57:27, 61:6) in »Mesija Jezus, Marijin sin« (sura 3:45, 4:157.171, 5:17.72.75, 9:31).

Njegovo pravo poslanstvo je, da je Božji odposlanec in Gospodov služabnik:

Sura 4:

¹⁷¹O, sledniki Knjige! Ne izgublajte se v svoji veri in govorite le resnico o Gospodu! Mesija Jezus, Marijin sin, je samo poslanec Boga in njegova beseda! Bog je poslal to besedo Mariji in vdahnil Jezusu življenje. In verujte v Boga in njegove poslanca! Ne govorite: »Bog je trojstvo.« Bolje bo za vas, če ne hate tako govoriti. Gospod je edini Bog – naj bo slavljen! Mar naj bi imel otroka? Njegovo je vse, kar je v nebesih in na zemlji in njegova zaščita zadostuje.

¹⁷²Mesiji ni pod častjo biti Gospodov služabnik in tako je tudi z angeli, Gospodu najbližjimi. Tiste pa, ki jim je pod častjo služiti Gospodu in so prevzetni, bo Gospod zbral pred seboj.

Sura 5:

⁷⁵Mesija, Marijin sin, je samo poslanec – že pred njim so poslanci prihajali in odhajali – in njegova mati je vedno govorila resnico. Oba sta uživala hrano! Poglej, kako jim nizamo očitne dokaze, in potem poglej, kako se obračajo stran!

⁷⁶Reci: »Kako se morete razen Bogu klanjati še komu – ki vam ne more škodovati, pa tudi ne koristiti!? Gospod je tisti, ki vse sliši in vse ve!«

⁷⁷Reci: »O, sledniki Knjige! Ne prekoračite meja resnice v vaši veri in ne ravnajte se po zahtevah ljudi, ki so že davno zablodili! Sami so zašli s prave poti in še mnoge odpeljali v zablodo.«

⁷⁸Nevernike med sinovi Izraelovimi sta preklela David in Jezus, Marijin sin, ker so se upirali in hudo grešili.

7

Toda za *Koran* je sprejemljiva samo določena razlaga Postave in pa evangelija. Takole pravi:

Sura 5:

¹⁸Tako judje kot kristjani pravijo: »Mi smo otroci Boga in njegovi ljubljenci.« Reci: »Zakaj vas potem kaznuje za vaše grehe? Ne! Vi ste samo ljudje, ki jih On ustvari.« On odpusti, komur hoče, in kaznuje, kogar hoče. Bog je vladar nebes in zemlje in vsega, kar je vmes! K njemu se vse povrne.

⁴⁶Za njimi [, ki so razodeli Postavo,] smo poslali Jezusa, sina Marijinega, ki je priznaval Postavo, razodeto pred njim, njemu pa smo dali Evangelij, v katerem sta bila vodilo in svetloba. Potrdil je Postavo, razodeto pred njim – navodilo in pouk bogaboječim.

⁴⁷Sledniki Evangelija naj razsojajo skladno z Božjim razodetjem v njem. Tisti pa, ki ne razsojajo skladno z Božjim razodetjem, so pravi grešniki!

⁵¹O, verniki! Ne izbirajte si zaščitnikov med judi in kristjani! Oni ščitijo drug drugega. Če jih kdo med vami izbere za zaščitnike, je že njihoh! Gospod resnično ne bo pokazal prave poti nasilniškemu ljudstvu.

⁶⁶Če bi [sledniki Knjige] sprejeli Postavo in Evangelij in tisto, kar jim je razodel njihov Gospodar, bi imeli kaj jesti – od tistega nad njimi in od tistega pod njihovimi nogami. Med sledniki Knjige so tudi pravičniki, kar pa počne večina, je odvratno.

⁶⁸Reci: »O, sledniki Knjige! Nikakršne vere nimate, dokler se ne oprimate Postave, Evangelija in tistega, kar vam razodeva vaš Go-

spod.« To, kar ti razodeva tvoj Gospodar, bo pri mnogih med njimi okrepiło zmedo in nevero. A ne obupuj zaradi nevernega ljudstva!

⁶⁹Tisti, ki so verovali – tudi judje, Sabejci⁸ in kristjani, tisti, ki so verovali v Boga in v oni svet ter opravljali dobra dela, se ničesar ne bodo bali in za ničimer žalovali.

Sura 43:

⁶³Jezus je razodel očitna znamenja in dejal: »Prinašam vam modrost. Prihajam, da bi razjasnil vaše nesporazume, zato se bojte Gospoda in pokoravajte se mi!

⁶⁴Gospod je moj in vaš Gospodar. Njemu se klanjajte, to je prava pot!«

⁶⁵Toda ljudje so se razšli; tisti, ki govorijo neresnice o dnevu bolečine, naj izkusijo neznosno trpljenje!

Sura 48:

²⁹Mohamed je Božji poslanec, njegovi sledniki pa so strogi do nevernikov in usmiljeni do vernikov. Vidiš jih klanjati se in z obrazom spuščati do tal, v želji zadovoljiti Gospoda in pridobiti njegovo nagrado. Na obrazih imajo znake, sledi klanjanja z obrazi do tal. Tako so opisani v Postavi, pa tudi v Evangelijih: kakor rastlina so, ki najprej požene poganjek in ga nato učvrsti. Poganjek se okrepi in vzravna, s svojim stebelcem vzbuja občudovanje sejalcov, neverniki pa se jezijo. Gospod obljublja odpuščanje in bogato nagrado tistim, ki verujejo in opravljajo dobra dela. –

Treba je sprejeti pravi Jezusov nauk, ki ga Koran slika s posebno simpatijo:

Sura 57:

²⁷Pozneje smo pošiljali naše poslance, drugega za drugim. Poslali smo tudi Jezusa, Marijinega sina. Podelili smo mu Evangelije, srca njegovih slednikov pa smo navdali z blagostjo in usmiljenjem. Meništvo pa so sami uvedli kot novost. Nismo jim ga predpisali, sami so ga izbrali v želji zadovoljiti Gospoda. Toda niso se ga zvesto držali, zato bomo nagradili le vernike med njimi; mnogo je namreč nevernikov.

8 Najverjetneje učenci Janeza Krstnika, ki so delovali v Siriji in Arabiji. Do danes se je ohranila skupnost mandejcev.

Sura 61:

⁶Jezus, Marijin sin, je dejal: »O, sinovi Izraelovi! Gospod me je poslal, naj potrdim že prej razodeto Postavo in naj vam prinesem veselo vest o poslancu z imenom Ahmed. Prišel bo za menoj.« Predstavil jim je očitne dokaze, oni pa so rekli: »To je prava čarovnija!«

⁷Je kdo manj pravičen od človeka, ki kleveta Gospoda, medtem ko ga kličejo k pravi veri? Gospod ne bo pokazal prave poti nepravičnemu ljudstvu! –

Pravi Jezusov nauk torej vsebuje celo napoved naslednjega Božjega odposlanca, Ahmeda (mišljen je najbrž Mohamed).

8

V *Koranu* pa sta tudi dva daljša odlomka, ki temeljita na nekanoničnih evangelijih. Zelo razširjena je domneva, da naj bi šlo med drugim za *Evangelij po Barnabi*. V kanonični tradiciji se Barnaba omeinja kot eden od Pavlovih sodelavcev.

Prvi del prinaša sura 3 v vrsticah 33–60. Začetek je vzet iz evangelija o Marijinem detinstvu in mladosti in ima kanonično vzporednico v *Evangeliju po Luki* (Lk 1), še več pa nekanoničnih. Najprej je poročilo o Marijinem rojstvu:

Sura 3:

³³Bog je izbral Adama in Noeta, Abrahamovo družino in Amramovo družino; povzdignil jih je nad druge narode.

³⁴Bili so očetje in sinovi istega rodu. Bog vse sliši in vse ve.

³⁵Amramova žena je dejala: »Gospod, kar je v mojem trebuhu, obljubljam tebi v službo. Sprejmi to zaobljubo, saj resnično vse slišiš in vse veš.«

³⁶In po porodu je dejala: »Gospod, rodila sem hčer.« On pa je dobro vedel, kaj je rodila; hči ni kakor sin. »Imenovala sem jo Marija. Varuj njo in njen rod pred prekletim satanom!« –

V rimskokatoliški tradiciji, ki črpa iz nekanoničnih virov, je Marijinemu očetu ime Joahim, materi pa Ana. Tu je očetu ime Amram, materinega imena pa ne zvemo. V nasprotju s poročilom po Luki pa je Zaharija Marijin skrbnik:

³⁷Gospod jo je prijazno sprejel. Skrb zanjo je zaupal Zahariji in tako je lepo odraščala. Vselej, ko je Zaharija vstopil v tempelj, je pri njej našel hrano. »Marija,« je spraševal, »od kod ta hrana?« »Od Gospoda«, je odgovarjala. Gospod resnično oskrbuje, kogar hoče, brez vsakega računa. –

V nadaljevanju se križata zgodbi o Zahariji in njegovi neplodni ženi (kanonično Elizabeti, tu brez imena), ki nenadoma zanosi in potem rodi sina (kanoničnega Janeza Krstnika) – vrstice 38–41.44 – ter o oznanjenju Mariji – vrstice 42–43.45–49 – brez zgodbe o obisku pri Elizabeti. Najprej pogledjmo Zaharijevo zgodbo:

³⁸Tedaj je Zaharija zaprosil svojega Gospoda: »Gospod,« je dejal, »po tvoji milosti mi nakloni vrlega potomca. Ti resnično prisluhneš prošnjam.«

³⁹In medtem ko je v Hramu stoje molil, so ga poklicali angeli: »Bog ti sporoča veselo vest: rodil se ti bo Janez. Verjel bo v Božjo knjigo, plemenit bo in kreposten, prerok, potomec pravičnikov.«

⁴⁰»Gospod,« je vzkliknil, »kako bom dobil sina, ko pa sem že starec, moja žena pa je jalova?!« Bog je rekel: »Tako bo! Gospod stori, kar sam hoče.«

⁴¹»Gospod,« je prosil Zaharija, »daj mi kakšno znamenje.« »Znamenje bo«, odvrne Bog, »da tri dni ne boš mogel govoriti z ljudmi, razen z znamenji. Pogosto misli na svojega Gospoda, slavi ga zjutraj in zvečer!«

⁴⁴»Razodevamo ti neznano skrivnost. Nisi bil med tistimi, ki so vrgli svoja peresa iz trsta, da bi se pokazalo, kdo naj skrbi za Marijo, in nisi bil z njimi med prepirom.« –

Zaharijeva in Janezova zgodba je ponovno povedana v suri 19, toda malo drugače:

²To je pripoved o Gospodovi dobroti do svojega služabnika Zaharije,

³ko ga je ta potihem poklical

⁴in dejal: »O, Gospodar! Moje kosti so postale krhke, lasje so mi posiveli, a nikdar, ko sem tebe, moj Gospod, za kaj prosil, nisem ostal nesrečen.

⁵Strah me je zaradi mojih naslednikov, moja žena pa je jalova. Zato mi po svoji besedi nakloni sina,

⁶ki bo nasledil mene in Jakobovo družino. Stori tako, Gospod, da boš zadovoljen z njim!«

⁷»O, Zaharija! Poslušaj veselo novico! Rodil se ti bo deček, ime mu bo Janez. Nikogar pred njim nismo imenovali tako.«

⁸»O, Gospod,« je odvrnil Zaharija, »kako bom dobil sina, ko pa je žena jalova, sam pa sem že onemogel od starosti?«

⁹»Glej,« je rekel On, »tako je govoril tvoj Gospod. To zlahka storim, saj sem tudi tebe ustvaril, ki te prej sploh ni bilo!«

¹⁰»O, Gospod,« se je glasil odgovor, »daj mi kakšno znamenje!«
»Znamenje bo, da tri dni ne boš mogel govoriti, čeprav boš zdrav.«

¹¹In stopil je iz templja med svoje ljudstvo in jim naročil: »Slavite ga zjutraj in zvečer!«

¹²»O, Janez! Dosledno spoštuj Knjigo!« Obdarili smo ga z modrostjo, ko je bil še otrok,

¹³z nežnostjo in krepostjo. Boga se je bal

¹⁴in bil dober do staršev. Ni bil predrzen ali neposlušen.

¹⁵Mir z njim – na dan njegovega rojstva, na dan smrti in na dan, ko bo vstal od mrtvih!

9

Marijina zgodba pa je takale:

⁴²In angeli so rekli: »O, Marija, Gospod te je izbral in te ustvaril čisto, nad vse žene sveta te je povzdignil.

⁴³O Marija, bodi poslušna svojemu Gospodarju. Z obrazom se klanjaj do tal in moli skupaj s tistimi, ki molijo!«

⁴⁵Tedaj so angeli rekli: »O, Marija, Gospod ti pošilja radostno vest, svojo Besedo. Ime mu bo Mesija – Jezus, Marijin sin. Spoštovan bo na tem in onem svetu. Eden od tistih bo, ki so Bogu blizu.

⁴⁶Že iz zibke bo govoril ljudem in tudi kot odrasel bo živel krepostno.«

⁴⁷»Gospod,« je rekla Marija, »kako bom rodila otroka, ko pa se me noben moški ni dotaknil?« »Glej, tako,« reče Bog, »Gospod ustvari, kar hoče. Ko se za nekaj odloči, samo reče 'Bodi!' in zgodi se.«

⁴⁸In Bog ga bo poučil o Knjigi in modrosti, o Postavi in Evangeliju

⁴⁹ter ga namenil za poslanca sinovom Izraelovim. [...] –

Marija je v tem poročilu mnogo bolje poučena o bodočih nalogah svojega sina, kot se to zgodi v kanoničnem *Evangeliju po Luki*. Tam se dvanajstletni Jezus zadrži v templju, Marijine besede, ko ga najde, pa pričajo o njenem popolnem nerazumevanju njegovega poslanstva. Zlasti jasno jo poučuje nadaljevanje v vrstici 49 in naslednjih vrsticah, ki vsebuje tudi nekaj nekanoničnih navedb, s katerimi sega v evangelije delovanja:

⁴⁹ ... Dejal bo: »Prinašam vam znamenje vašega Gospoda. Iz ilovice bom naredil nekaj ptici podobnega, dahnil vanjo in po Božji volji bo oživela. Ozdravil bom od rojstva slepega in gobavca in mrtve bom oživiljal z Gospodovim privoljenjem. Povedal vam bom, kaj jeste in kaj hranite v svojih domovih. Če ste verniki, bo to zadosten dokaz.« –

O čudežih otroka Jezusa, ki iz ilovice dela ptice, te pa potem oživijo, beremo v že omenjenem apokrifnem *Evangeliju po Tomažu Izmaelitu*. Tam piše, da je na sabat naredil dvanajst vrabčkov iz gline, ki so potem poleteli. Že kot otrok je po tem apokrifu bil gospodar nad sabatom. Najden je bil tudi arabski evangelij Gospodovega otroštva, ki je v svojem tretjem delu povzetek *Evangelija po Tomažu Izmaelitu*. Poročilo v *Koranu* pa se nadaljuje v Jezusovo javno delovanje:

⁵⁰ Potrjujem verodostojnost Postave, razodete pred menoj. Dovolil vam bom nekaj, kar vam je bilo prepovedano. In prinašam vam dokaz od vašega Gospoda, zato se ga bojte in mene poslušajte.

⁵¹ Bog je resnični moj in vaš Gospodar. Njemu se pokoravajte, to je prava pot!«

⁵² Ko je Jezus videl, da nočejo verovati, je vzkliknil: »Kdo mi bo pomagal na Gospodovi poti?« »Mi,« so rekli učenci. »Mi bomo širili Gospodovo vero! Verujemo vanj, ti pa pričaj, da smo mu pokorni.

⁵³ O Gospod, verujemo v tvoje razodetje in sledimo poslancu, zato nas uvrsti med vernike.« –

Sledi pouk o Božjih zahtevah in nauku *Korana*:

⁵⁴ Neverniki so začeli snovati spletke, Gospod pa jih je onemogočil. V tem je najboljši.

⁵⁵ In dejal je Gospod: »O Jezus, vzem te bom k sebi, k sebi te bom povzdignil. Rešil te bom pred neverniki in tvoje slednike bom povzdignil nadnje vse do sodnega dne. Potem se boste vsi vrnili k meni in razsodil bom o vaših sporih.

⁵⁶Nevernike bom ostro kaznoval na tem in na onem svetu! Nihče jim ne bo mogel pomagati.«

⁵⁷Njih pa, ki verujejo in opravljajo dobra dela, bo obilno nagradil. Bog ne mara nasilnikov.

⁵⁸Glej, tako ti razodevamo znamenja Korana in moder opomin.

⁵⁹V Gospodovih očeh je Jezus kakor Adam: iz zemlje ga je ustvaril in rekel 'Bodi!' in pojavil se je.

⁶⁰To je resnica tvojega Gospoda, zato ne dvomi vanjo!

⁶⁵O, ljudstvo Knjige! Zakaj se pripravate o Abrahamu? Mar nismo prejeli Postave in evangelija po njegovem času? Zakaj se ne spame-tujete? –

V suri 19 je nekoliko drugačen povzetek nekanoničnega evange-
lija. Marija zanosi po oznanjenju, ki ga prinese Gabriel »v podobi
čudovitega moškega«, potem in ob rojstvu ni kanoničnega Jožefa,
Marija rodi na samem in je potem obdolžena nemorale; reši jo govo-
reči dojenček Jezus.

¹⁶V Knjigi omeni tudi Marijo! Ko se je umaknila pred domačimi
na vzhodno stran

¹⁷in je tam stopila za zastor, smo k njej poslali angela Gabriela;
pokazal se ji je v podobi čudovitega moškega.

¹⁸»Pred teboj se zatekam k Usmiljenemu, če se ga bojiš!«, je vzklik-
nila.

¹⁹»Prav jaz sem poslanec tvojega Gospoda,« je dejal angel, »z vestjo,
da boš rodila krepostnega sina.«

²⁰»Kako bom rodila sina,« je odvrnila ona, »ko pa se me noben
moški ni dotaknil in nikoli nisem nečistovala.«

²¹Angel pa je odgovoril: »Tako bo! Tvoj Gospodar je dejal: 'To zlah-
ka storim!' On bo znamenje za ljudi in znak naše milosti. Tako je
vnaprej določeno!«

²²Zanosila je in se umaknila na oddaljen kraj.

²³Ob porodnih bolečinah je legla pod neko palmo. »Ko bi le pred
tem umrla in bila popolnoma pozabljena,« je vzkliknila.

²⁴Toda angel v bližini jo je poklical: »Ne bodi žalostna! Tvoj Go-
spodar je ustvaril potok, ki teče ob tvojih nogah.

²⁵Potresi palmovo deblo in v naročje ti bodo padli sveži datlji!

²⁶Jej in pij in veseli se! Če vidiš kakšnega človeka, mu reci: 'Zaveza-

la sem se Usmiljenemu, da bom danes molčala, da ne bom z nikomer govorila.«

²⁷Z otrokom v naročju je prišla k svoji družini. »O, Marija,« so rekli sorodniki, »storila si nekaj nezaslišanega –

²⁸ti sestra Aronova!⁹ Tvoj oče ni bil slab človek in tudi tvoja mati ni bila blodnica!«

²⁹Marija pa je pokazala na otroka. »Kako naj govorimo z otrokom v zibki,« so rekli.

³⁰Otrok pa je spregovoril: »Gospodov služabnik sem, dal mi bo Knjigo in me postavil za glasnika vere.

³¹Kjerkoli bom, me bo blagoslavljal. Ukazal mi bo, naj molim in delim miloščino, dokler bom živel,

³²in naj bom dober z materjo. Ne bo me naredil nepravičnega in neposlušnega.

³³Mir z menoj – na dan mojega rojstva, na dan smrti in na dan, ko bom vstal od mrtvih!«

³⁴Glejte, to je Jezus, Marijin sin! To je prava resnica o njem, o kateri dvomijo.

³⁵Nepredstavljivo je, da bi imel Bog otroka! Slava mu! Ko se odloči nekaj storiti, samo reče: »Bodi!« in zgodi se.

³⁶Edini Bog je resnično moj in vaš Gospodar, zato se klanjajte samo njemu! To je prava pot.

³⁷Mnenja o Jezusu so se razšla. Gorje nevernikom na veliki dan!

10

Koran zavrača določene interpretacije hebrejske biblije in pa evangelijev, med drugim ne priznava Jezusove usmrtitve in vstajenja.

Sura 4:

¹⁵³Sledniki Knjige zahtevajo, da jim spustiš Knjigo z neba. Glej, od Mojzesa so zahtevali še več, ko so zavpili: »Pokaži nam Boga!« Zaradi njihove grešnosti jih je oplazila strela. In ko so že sprejeli očitne do-

9 Kanonično je bila Elizabeta ena »izmed Aronovih hčera« (Lk 1:5), tu pa je Marija »sestra Aronova«.

kaze, so začeli oboževati tele. A tudi to smo jim odpustili in naklonili Mojzesu vso oblast.

¹⁵⁴Nad njimi smo dvignili hrib, zaradi zaveze, ki so jo sklenili z nami, in jim rekli: »Sklonjenih glav vstopite skozi vrata!« Rekli smo jim tudi: »Ne pregrešite se čez soboto!« To so nam zatrдно obljubili.

¹⁵⁵Ker so se izneverili zavezi in niso verjeli Božjim dokazom, ker so pobijali nedolžne glasnike vere in so govorili: »Naša srca so okorela,« jim je Gospod zaradi nevere zapečatil srca. Verovala jih je le peščica.

¹⁵⁶To je storil zaradi njihove nevere in zaradi hudega klevetanja Marije

¹⁵⁷in zaradi njihovih besed: »Ubili smo Jezusa, Mesijo, Marijinega sina in Božjega poslanca!« A niso ga ubili in niso ga križali, ampak so si le domišljali. Tisti, katerih mnenja o Jezusu so se razhajala, so bili tudi sami v dvomih. Ničesar gotovega niso vedeli, ampak so le ugibali. Prav zares ga niso ubili,

¹⁵⁸temveč ga je Bog povzdignil k sebi. On je mogočen in moder!

¹⁵⁹Niti enega slednika Knjige ne bo, ki bi resnično ne začel verovati v Jezusa pred njegovo smrtjo. In On bo pričal proti njim na sodni dan.

11

Iz povedanega je razvidno, da je za *Koran* sprejemljiv ves Jezusov nauk iz kanoničnih evangelijev. Drugače pa tolmači njegovo trpljenje: ni umrl in po smrti vstal, temveč ga je k sebi vzel Bog. Ni sin Božji, ni z Bogom Očetom in Svetim Duhom povezan v Sveti Trojici. Ta predstava ni nujno v nasprotju s prakrščanstvom, kot je zabeleženo v *Apostolskih delih*; tam, kot opozarja Hans Küng,¹⁰ ni bilo »nobenega nauka o triniteti«, temveč je obstajala »vera v Boga Očeta, v Jezusa Sina in v svetega Božjega duha«, tako kot je razvidna iz Štefanove vizije (Apd 7:55): »Štefan pa je poln Svetega Duha uprl pogled proti nebu in videl Božjo slavo in Jezusa, ki je stal na Božji desnici.« Küngovo tolmačenje je naslednje: »Sveti Duh je na strani Štefana, je v njem samem. Duh, iz Boga izhajajoča nevidna moč in sila, ga povsem izpolnjuje in mu tako odpira oči; 'v duhu' se mu kažejo nebesa. – Bog

10 Navedeno delo, str. 126ss.

sam [...] ostaja skrit, ni podoben ljudem; vidno je le njegovo 'veličastvo' (hebrejsko 'kabod', grško 'doxa'): Božji sijaj in moč, sij luči, ki v polnosti izhaja iz njega. In končno Jezus, viden kot Sin Človekov, stoji (in pomen te formule že poznamo) 'na Božji desnici', se pravi, v skupnosti prestola z Bogom v enaki moči in veličastvu z Bogom! Kot Sin Božji povzdignjen in sprejet v Božje večno življenje je Božji predstavnik za nas in hkrati kot človek predstavnik ljudi pred Bogom.«¹¹ Bog torej ostaja eden in en sam, ni ga mogoče upodobiti, kar bi bilo v nasprotju z izrecno prepovedjo v dekalogu.

Koran o smrti preroka Ise (Jezusa) na križu ne razpravlja, temveč se zadovolji s tem, da ga je Bog vzel k sebi in da torej ni umrl. Ker je ta tema skupaj z vstajenjem za krščanstvo središčna, kot je opozoril že Pavel, tu ni kaj dosti prostora za medverski dialog. Drugače je z Jezusovimi nauki, ki so za *Koran* očitno v celoti sprejemljivi, skupaj z moralnimi zahtevami Postave.

Da bi bil Jezus v biološkem smislu Božji sin, so lahko verovali samo v časih, ko niso bile znane naravne okoliščine oploditve; danes vemo, da je spol potomstva odvisen od spermija, takrat pa so lahko mislili, da neki princip zbudi energijo v pasivnem nosilcu (jajčecu). To bi lahko opravil »Sveti Duh«, ki bo »prišel nadte in moč Najvišjega te bo obsenčila« (Lk 1:35). Toda tudi tedaj je obstajala drugačna razlaga, namreč, da je Jezus popoln človek po rojstvu in da je postal Božji Sin z adopcijo ob krstu v Jordanu; takrat se namreč zaslišijo besede iz nebes: »Ti si moj ljubljeni Sin, nad teboj imam veselje.« (Mk 1:11, paralele Mt 3:17, Lk 3:21; prim. Jn 1:32.) Ta razlaga je prevladovala v semitskem svetu¹² in prav tako razlaga, da je Jezus Božji služabnik ('abd). Podoba Jezusa v Koranu je torej naslonjena na eno od krščanskih podob in v polemiki z drugo, razširjeno v grško-rimskem svetu.

Koran je sveta knjiga ene od treh abrahamitskih religij. Zato Hans Küng previdno tipa, kako bi lahko iz bližine teh religij nastal poglob-

11 Prav tam, str. 127. Tudi Küng ima obilo težav s helenističnim trinitarizmom »treh oseb v enem Bogu«; če se nekoliko pošalimo, tako kot pravi Fran Levstik: »Študent je študiral premočno, / da si je zmešal svojo glavo; / Sveto Trojico je premišljeval, / kako so tri peršone en sam Bog.« Problem je pač nastal, ko so krščanstvo prilagajali intelektualističnim zahtevam helenizma.

12 Küng, navedeno delo, str. 141.

ljen dialog na podlagi medsebojnega spoštovanja. Takole pravi: »Za dialog kristjanov in muslimanov bi bilo treba – čim prej, tem bolje – narediti plodno tisto, kar implicira uvid *prakrščansko-praislamske sorodnosti*: na razumevanje Jezusa v Koranu ne gledati več kot na muslimansko herezijo, temveč kot na prakrščansko obarvano kristologijo na arabskih tleh!« In dalje: »Ali se smejo muslimani še danes zadovoljiti s kritiko helenistične kristologije (ki, kot trdijo, ogroža monoteizem)?« Odprli naj bi se tudi za kanonični Novi testament. Kristjani pa bi morali »svoje razumevanje 'sinovstva' pojasniti na način, bolj razumljiv za Jude in muslimane: tako kot hebrejska biblija in judeokrščanska občina pri tem Božjem sinovstvu nista mogli misliti na nobeno seksualno-fizično ali tudi metafizično-ontično 'zaploditev', pač pa, da je bil Jezus 'umeščen' in introniziran kot 'mesija' (kralj) 'na oblast' na osnovi tega, da ga je Bog sam spet obudil.«¹³ Vera v Jezusa kot Mesijo s tem ni ogrožena. Muslimani pa lahko obogatijo svoje razumevanje preroka Jezusa na podlagi kanoničnega Novega testamenta, ne da bi količkaj okrnili svojo vero v enega in edinega Boga. Tako Küng.

Naj dodam še svojo misel. Živimo v dobi, ko je neoliberalni kapitalizem odvrigel še poslednje ostanke humanistične maske; govor, da mu gre za blagor ljudi, mu ni več potreben niti kot krinka. Edini cilj, ki ga vsem vbija v glavo, je maksimiranje profita, zato sili ljudi v skrajno odrekanje. Postal je čisto služenje mamonu. To pa pomeni, da je izgubil vsak smisel in da ga bo človeštvo zavrglo. V tem procesu nastajanja nove družbe pa bodo udeležene tudi vse velike religije, med njimi islam in krščanstvo. Pri tem se bosta tako islam kot krščanstvo vse bolj zavedala svojih korenin, krščanski in muslimanski fundamentalizem in ekskluzivizem bosta nujno usihala, iskanje humanega sveta pa bo skupna naloga tako svetovnih religij kot tudi agnostikov in tistih »religiozno amuzičnih«, če rečem s Habermasom. Skupno vodilo bo cilj: svet, ki bo dobro bivališče za humaniteto.

13 Küng, navedeno delo, str. 142–144.